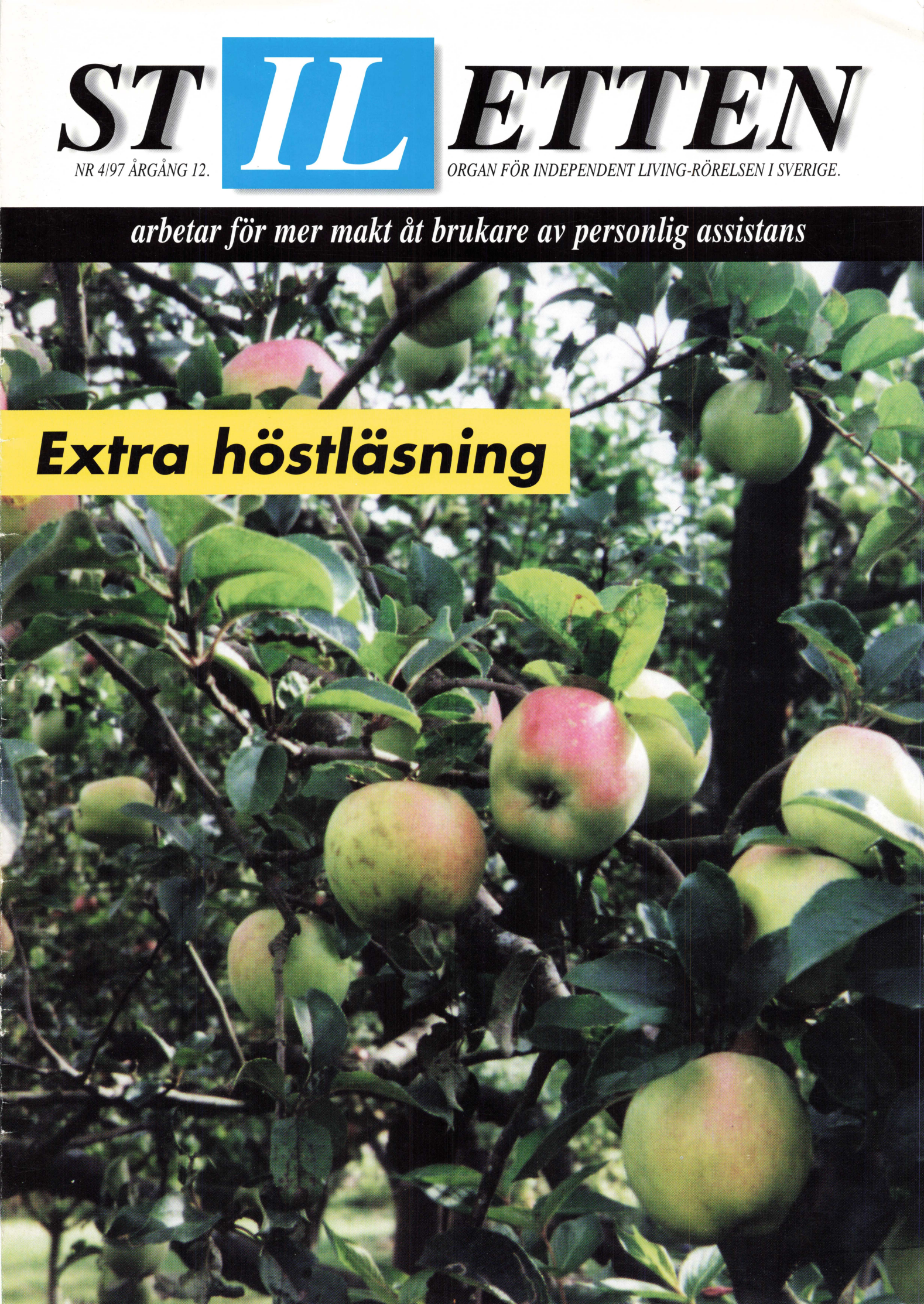

arbetar för mer makt åt brukare av personlig assistans

Extra höstläsning

A close-up photograph of an apple tree. The branches are covered with green leaves and numerous apples. Some apples are green, while others are a mix of green and red, indicating they are ripening. The background is slightly blurred, showing more of the tree and some sky.

Medlemmar i ILs svenska paraplyorganisation

Kooperativet

Emil

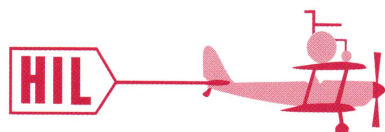
Rinmansgatan 18,
Tel: 016-14 70 64,

633 46 ESKILSTUNA
Fax: 016-12 60 87

GIL
Göteborgskooperativet för Independent Living®

Stampgatan 15,
Tel: 031-15 04 90,
e-post: kontor@gil.org

416 64 GÖTEBORG
Fax: 031-15 18 08
www.gil.org

Kooperativet HIL

Södergatan 41,
Tel: 042-12 74 72,
e-post: koop.hil@helsingborg.mail.telia.com

252 25 HELSINGBORG
Fax: 042-13 08 11

KIL
KULLABYGDENS INDEPENDENT LIVING

Storgatan 64,
Tel: 042-33 36 07,
e-post: kil@algonet.se

263 41 HÖGANÄS
Fax: 042-34 96 26
www.algonet.se/~kil

STIL

STOCKHOLMSKOOPERATIVET FÖR INDEPENDENT LIVING

Bondegatan 39,
Tel: 08-640 81 10,
e-post: bjorn@stil.se

116 33 STOCKHOLM
Fax: 08-641 67 10
www.stil.se

*Jämlighet
Assistans &
Gemenskap*

JAG, Jämlighet, Assistans o Gemenskap

Regeringsgatan 67,
Tel: 08-20 20 80,
e-post: stift.jag@swipnet.se

111 56 STOCKHOLM
Fax: 08-20 20 85

Beställ vår behändiga fickbok om Independent Living

En programförklaring i plånboksformat.

36 sidor om IL-rörelsen i Sverige och dess handikappolitiska ställningstagande. Om synen på attityder, om brukarmakt, representation och föreningsdemokrati. Om medlemsskap, arbetsledarskap och kamratstöd. Om personlig assistans i dess ursprungliga betydelse mm.

☐ Ett exemplar: 10 kr + 5 kr, summa 15 kr medsänt i porto

☐ Antal (över 10 exemplar: 10 kr/st, portot betalt) via Pg.

GIL, Stampgatan 15, 416 64 GÖTEBORG

Tel: 031-15 04 90, Fax: 031-15 18 08

Postgironr: 498 48 94

e-post: annons@gil.org, www.gil.org

Independent Living i Sverige

Independent Living i Sverige är partipolitiskt obundet men arbetar handikappolitiskt för mer personlig makt åt människor med funktionshinder. Vi tar kontroll över de tjänster vi behöver för att leva ett liv på lika villkor och bekämpar förtryck och diskriminering av människor med funktionshinder.

IL i Sverige, betraktar sig som en del av det globala Independent Living-nätverket – den internationella medborgarrättsrörelsen för människor med funktionshinder.

Medlemskap med rösträtt i något av IL-kooperativen, förutsätter eget behov av personlig assistans.

Stödmedlemsskap diskuteras med respektive kooperativ.

Prenumeration

200 kr/år.

Postgirokonto 73 66 70-1

STILETTEN är organ för kooperativen STIL, Stockholmskooperativet för Independent Living, JAG, Jämlikhet, Assistans och Gemenskap, GIL, Göteborgskooperativet för Independent Living, HIL, Helsingborgs Independent Living, EMIL, Eskilstuna Modellen av Independent Living, KIL, Kullabygdens Independent Living.

STILETTEN kommer ut sex gånger om året.

Redaktör och redigerare: Roland Ewers

Repro: Johan Lundeqvist (GIL).

Ansvarig utgivare: Adolf Ratzka

Postadress: STILs kansli:

Bondegatan 39,

116 33 Stockholm Tel: 08.640 81 10

Fax: 08.641 67 10

E-mail: bjorn.jideus@stil.se eller

johan.sjogren@stil.se

eller

..

STIL c/o Roland Ewers,

Pl 420, 430 10 Tvååker,

tel: 0340/450 98, fax: samma,

E-mail: roland.ewers@ewers.pp.se

Hösten är obönhörligen här efter den rekordvarma sommaren. För den som trodde att redaktionen drabbats av solsting vill vi be om ursäkt för det uteblivna augustinumret av **STILETTEN**.

En rad omständigheter gjorde att vi istället beslutade göra fem nummer i år, varav två utökade i sidantal.

Så håll till godo mellan dunsarna från fallande äpplen! Här kommer 24 späckade sidor höstläsning med **STILETTEN** – sveriges enda organ för mer makt åt brukare av personlig assistans.

RED

INNEHÅLL

IL-information, sid 2 och 3

Polaris, sid 16

Ledare, sid 4

Debatt om representation, sid 19

Notiser, sid 6,7

Debatt: Brev från assistent, sid 20

Att bli den legitimauppslagsgivaren i sitt liv, sid 8

30-talsspöken, sid 20

Frihet är att skriva sid 12

Rättelser, sid 21

Vad är det med farbror, sid 12

Jag var i city häromdagen, sid 21

Europaresan, sid 14

Vår välfärd 1997, sid 16

Stockholm – Göteborg, sid 15

Låt assistansersättningen bli en integrerad del av sjukersättningen så vi slipper denna slitsamma och diskriminerande särredovisning av medborgare med funktionshinder.

Assistansersättning i akut kris.

Vi assistansanordnare utsätts genom vårpropositionen återigen för svåra prövningar. Är det inte dags att vi och departement gemensamt diskuterar igenom och inför ett system som är så lättadministrerat som möjligt och som även tillgodoser regeringens krav. Ett system som tar hänsyn till verkligheten för oss assistansanordnare.

Att man börjat tänka i banor av schablonersättning är enligt min mening förnuftigt och den enda framkomliga vägen. Så komplexa och individuella situationer som assistans innebär, går aldrig att detaljreglera. Detta belastar Försäkringskassor, assistansanordnare och rättsapparat med extra kostnader och improduktivt arbete. Jämför handikappersättning, barnbidrag m.fl. offentliga stödformer.

Såsom schablonen utformas enligt vårproppen ger det förödande konsekvenser för hela meningen med assistansreformen. Enskilda arbetsgivare får en skänk från ovan då genomsnittskostnaden tidigare var lägre. Nu får alla en schablon på 164 kr.

Fria assistansanordnare står med ett kostnadsläge som är dimensionerat för den ersättning som utgick under första halvåret.

För oss i GIL är 88% av kostnaden assistentlönerna och assistansomkostnader för brukaren. Administration måste vi ha för den omfattande detaljredovisning som denna verksamhet karakteriseras av. Likaså för handledning i arbetsledarskapet där det åtgår personalresurser. Handledningsbehovet går tillika med mycket annat i denna verksamhet inte att rationalisera bort.

Att med två månaders varsel och semestrar däremellan på detta sätt dra ner ersättningen med c:a 10% för de

flesta är ett vårdslöst och ogenomtänkt agerande. Kollektivavtalsanknutna överenskommer kan man ju inte ändra på hur som helst. Det är omöjligt att så snabbt som på två månader ändra om verksamheten till en med sämre kvalitet. För det är kvalitet det handlar om.

Vi har byggt upp verksamheten för att ge så stor kvalitet som möjligt till arbetsledarna och för att ge våra assistenter, inom ramen för vårdbiträdeslön, bra löner för ett ofta svårt arbete.

Det har talats om kostnadseffektivitet ifrån RRV mfl. Ingenstans tycks insikten finnas att det också handlar om kvalitet. Det är väl en vedertagen sanning att högre kvalitet i regel betingar en högre kostnad.

Vi assistansanordnare befinner oss ju i en konkurrenssituation där kvalitet och möjlighet att ge bra lön till brukarens assistenter avgör valet av assistansanordnare. GIL som en demokratiskt uppbyggd organisation har inte fått uppdraget från medlemmarna att vara så kostnadseffektiva som möjligt utan att ge bra kvalitet och möjlighet till goda löner för våra assistenter.

Den nuvarande situationen har skapat stor oro hos både brukare och assistenter. Hur kommer det att bli?

En del anordnare har tecknat en förväntad höjning av ersättningen för 1998, andra hoppas på förhöjd ersättning enligt särskilda skäl. Ingen vet med säkerhet idag vad som kan anses som särskilda skäl.

Det blir som att spela på trav eller spekulera på börsen. Vilken häst skall vi satsa på för att inte äventyra verksamheten. Detta i en situation med ansvar för både brukare och personal. Med så föränderliga och osäkra spel-

regler går det varken att ta ansvar eller att planera en ekonomisk verksamhet.

När Allmänna Råd skulle skrivas av Riksförsäkringsverket blev vi kontakterade av verket. Vid ett möte med Stig-Åke Pettersson Riksförsäkringsverket 93-06-18 som skulle skriva de första allmänna råden framförde jag uppfattningen att assistansersättningen för att bli lättadministrerad borde ges med tre schablonbelopp. 155 för enskilda, 165 för kommuner och 175 för andra anordnare. Sedan kunde man varje år göra en landsomfattande undersökning om det fanns anledning till justering på en eller flera av schablonerna.

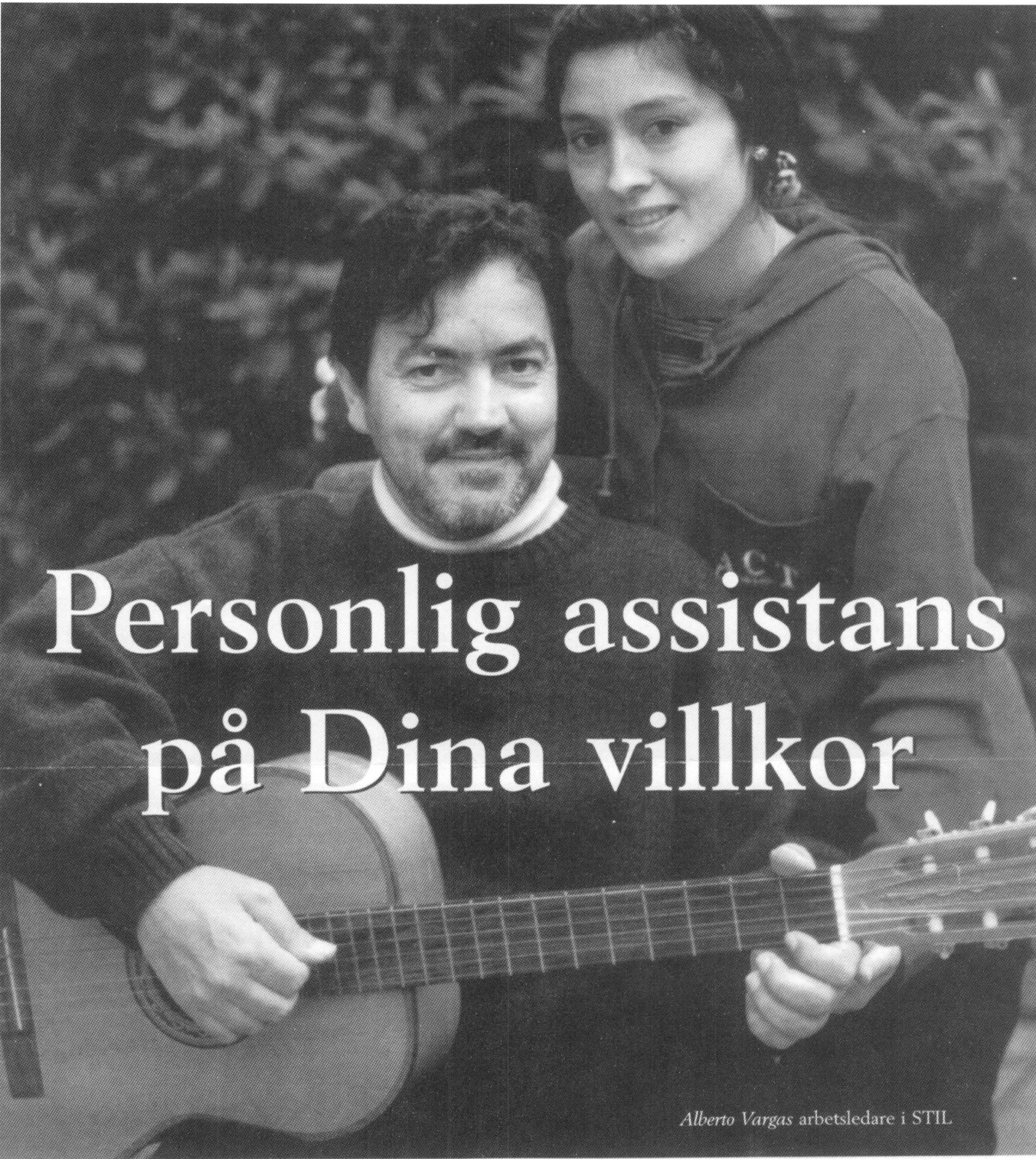
Det var inte så dåligt gissat för ungefär där ligger genomsnittet för de olika kategorierna. Detta system skulle ge en stor vinst i minskad administration för alla parter.

I stället har vi en omfattande handläggning med överklagningar och tolkningsfrågor som till största delen kunde avvecklas.

Idag 5 år senare måste ett sådant förslag till system naturligtvis ses över och revideras. Det finns tex anordnare där majoriteten av brukarna har mycket stora funktionshinder som innebär extra höga kostnader. Så idag skulle jag föreslå en schablon på fyra nivåer.

Två personer åker i samtidigt på sjukhus efter en bilolycka. Den ene promenerar ut med en tids sjukersättning, den andre kommer ut i rullstol och är i behov av assistansersättning. *Låt assistansersättningen bli en integrerad del av sjukersättningen så vi slipper denna slitsamma och diskriminerande särredovisning av medborgare med funktionshinder.*

ROLF BERGFORS, ORDFÖRANDE I GILS
EKONOMISKA FÖRENING.

Personlig assistans på Dina villkor

Alberto Vargas arbetsledare i STIL

"I STILmodellen är jag arbetsledare med rösträtt. Det ger full insyn och makt att påverka alla beslut i kooperativet. Jag anställer den jag vill och leder arbetet själv" Vill Du också ha samma möjligheter?

BONDEGATAN 39 • 116 33 STOCKHOLM
TEL 08-640 81 10 • FAX 08-641 67 10 • <http://www.stil.se>

Förlängt förtroende för Adolf Ratzka

Adolf Ratzka, tidigare ordförande i STIL, har fått förlängt förtroende att sitta med i Handikappombudsmannens råd. Rådet är en resurs och ett kontaktnät och har ingen formellt styrande roll. Adolf har haft en stol där alltsedan HO-mannens tillblivelse för ett par år sedan. För övrigt finns i rådet företrädare för näringslivet, riksdagsledamöter, professorer och docenter. Två av de mer namnkunniga ur pionjärgruppen var riksdagsledamoten Bengt Lindqvist och McDonalds verkställande direktör, Mats Lederhausen. STILETTEN har i tidigare nummer intervjuat alla de ursprungliga ledamöterna i rådet.

KÄLLA PASTILLEN

NYHETER

Kommunal anklagar GIL

GIL, Göteborgskooperativet för Independent Living kränker föreningsrätten och bryter mot gällande kollektivavtal säger Kommunal i Göteborg. Anledningen är enligt Kommunalarbetaren nr 14/97 att GIL i ett brev till sina anställda personliga assistenter har begärt uppgifter om fackföreningstillhörighet samt att GIL ämnar säga upp sina personliga assistenter för att sedan återanställa dem med lägre lön.

Tidningen Arbetet hakar på men låter GILs representanter Rolf Bergfors och Stefan Sandberg komma till tals i en artikel illustrerad med ett foto som framställer Rolf Bergfors som en egenmäktig pamp.

GIL beklagar i artikeln en ordalydelse i brevet, "Du är skyldig att lämna dessa uppgifter" med ordet skyldig understruket. Meningen är inte alls att kränka föreningsrätten menar GIL.

Bakgrunden är det regeringsbeslut om sänkt schablonersättning för personlig assistans från 183 kr/timme till 164 kr/timme från 1 september och att det, med den relativt höga lönesättning GIL har, innebär ca 300.000 kr back varje månad.

– En konkurs gagnar ingen menar Rolf Bergfors och därför har vi istället valt att omförhandla lönerna. De svarar för 90% av våra kostnader. Eftersom vi

måste inleda MBL-förhandlingar med alla våra anställda och dessa tillhör flera olika fackföreningar skulle det underlätta om vi fick veta respektive anställds facktillhörighet.

Bör hade varit ett bättre ord i brevet menar Rolf och tillägger att kränkning av föreningsrätten anses föreligga om man uppsåtligt vill skada någon som har utnyttjat sin föreningsrätt eller om man försökt hindra någon att göra det.

På GIL undrar man också varför Kommunal inte värvat om sina medlemmar och istället försökt påverka regeringen att inte sänka schablonersättningen, men på den frågan hade Arbetet inte fått någon kommentar.

I en ledare i GT 25 augusti kommentar Robert Odenljung Arbetets artikel och går till hårt angrepp mot socialdemokraterna som han menar tydligt har markerat att det går att spara på människor med funktionshinder.

Besparingarna slår helt fel när dessa människor mister sina personliga assistenter och dessa i sin tur sina jobb, och hänvisar samtidigt till en rapport från riksrevisionsverket som visar att man kan spara på annat håll om man istället kommer tillrätta med fusk i verksamheten.

GIL hårt drabbat

GIL, Göteborgskooperativet för Independent Living är idag hårt drabbat av regeringens beslut att sänka schablonersättningen för personlig assistans. Med en sänkning på 15 kr/tim från 179 kr/tim till 164kr/tim går GIL ca 300.000 kr i förlust varje månad.

– Kostnaderna är till 90% lönekostnader för våra sexhundra assistenter säger Rolf Bergfors, ordförande i GIL. Vi kan inte minska på administrationen (sju personer) och för att inte gå i konkurs måste vi försöka omförhandla lönerna. GIL ligger relativt högt när det gäller lönesättningen och den ca 5% sänkning vi talar om borde kunna vara möjlig.

Alla förlorar ju på en konkurs. Vi anställer många svaga grupper äldre kvinnor med låg utbildning, invandrare, ungdomar osv. Grupper som har svårt att få arbete någon annan stans avslutar Rolf Bergfors

Arbetsledarkonferens

En konferens för arbetsledare och vice arbetsledare går av stapeln lördagen den 18 oktober på Hasseluddens konferenscenter. För vice arbetsledare fortsätter mötet på söndagen.

Lena Jalke på STILs kansli projektleder evenemanget. Hör av dig till henne för mer info.

Fick nobben av Independent Living

Nyligen kontaktade en man från en östsvensk stad GILs kontor. Han hade en bakgrund som hög tjänsteman inom försäkringskassan, men ville nu sadla om och starta aktiebolag i assistansanordnarbranschen och undrade därför om han kunde använda namnet Independent Living i sitt företag.

Som bekant har GIL förutseende nog låtit skydda beteckningen Independent Living och när den blivande asstansanordnaren fick höra att villkoren för användandet bla är brukarmakt, brukarrepresentation och demokrati i företaget och att medlemsskap förutsätter eget assistansbehov, var saken inte längre aktuell. RED

"Handikappuppllysning"

Omsorgsnämndens Handikappuppllysning (HU) är numera en permanent verksamhet för samlad information i frågor som rör människor med funktionsnedsättning. Tips om höstaktiviteter, stödsamtal, vem har ansvar för vad och vilka rättigheter har jag, är exempel på service till dig. Du kan nå HU på två sätt:

Genom telefon 08-690 60 11, texttelefon 08-690 60 14 eller via modem/din dator. Programvara får du kostnadsfritt genom HU.

Boktipset

Kirsten Zell Jensen vill rekommendera en underbar bok att t ex läsa nu under hösten. Den heter Fjärilen i glaskupan och är skriven av Jean-Dominique Bauby. Hans enda sätt att kommunicera med omvärlden är att blinka med ena ögat. Genom att hans assistent har läst upp alfabetet har han genom en respektive två blinkningar, bokstav för bokstav, kunnat skriva denna bok. Bauby har tidigare varit chefredaktör för en tidning.

Kirsten berättar att det är en fantastisk bok (med en hel del självironi och svart humor). Den har dessutom en ganska stor text och är mycket lättläst, oavsett om man läser själv eller om någon läser högt ur den.

Platsannonsera
på STILs "site på
Internet

När du annonserar efter personliga assistenter kan du som är arbetsledare i STILföra in din annons utan kostnad på STILs site på internet/på lämplig plats bland STILs information på Internet. Sidorna har flera hundra besök per månad. Någon av dem är kanske en lämplig assistent eller någon som sprider din annons vidare.

Hör av dig till Johan Sjögren på STILs kansli. Tel 08.640 81 10

Diskriminering i arbetslivet

I våras kunde Handikappombudsmannen rapportera att nästan varannan funktionshindrad saknar arbete.

HO har nu gått vidare för att undersöka hur situationen är för de som har anställning.

Undersökningen som har genomförts av SCB, Statistiska centralbyrån, visar att en fjärdedel någon gång har upplevt sig diskriminerade, till exempel vid befordran, lönesättning eller utbildning.

Om man ser till enskilda situationer där diskriminering kan förekomma så uppger knappt 9% att de pga sitt funktionshinder inte fått ett jobb som de sökt. Detta trots tillräckliga meriter.

När det gäller lönesättning är det drygt 6% som uppger att man blivit osakligt behandlad pga sitt funktionshinder.

5% uppger att de någon gång blivit uppsagda pga sitt funktionshinder.

På frågan om man någon gång blivit uppmanad att själv säga upp sig svarar drygt 7% ja.

Ca 9% uppger att de pga funktionshinder inte kunnat delta i utbildning som arbetsgivaren ordnat.

En större andel kvinnor (20%) än män (13%) uppger att de blivit utsatta för personlig förföljelse genom elaka ord eller handlingar från chefer eller arbetskamrater.

Två av fem uppger att de inte sökt stöd av sin fackliga organisation, medan nästan 7% anger att man aldrig fått stöd.

Även här finns skillnad mellan könen: 7,7% av kvinnorna och 5,9% av männen uppger att de aldrig fått stöd.

Totalt har 3.412 personer med funktionshinder besvarat frågorna.

KÄLLA: HANDIKAPPOMBUDSMANNEN
INFORMERAR

Vykort till Margot

Under demonstrationen på Myntorget den 11 juni delades ca 2000 vykort ut för påskrift. De samlades in och postades dagen efter till socialminister Margot Wallström. Skicka ett du också – ju fler desto bättre. Fler finns på STILs kansli.

Dog vid fall från färdtjänstbuss

En transport från rehabiliteringen vid länssjukhuset i Halmstad slutade den 16 september tragiskt.

Två äldre personer skulle hämtas i en liten specialbuss för rullstolsburna.

Föraren rullar in en 78-årig man i bussen via en lyftplatta, då biträdet från avdelningen skrek till. Den andra vändande, en kvinna, höll på att välta med sin rullstol.

Chauffören slängde sig ut för att rädda kvinnan och släppte då rullstolen i bussen utan att slå till bromsen. Eftersom gatan lutar rullade stolen snabbt bakåt i bussen, ut på lyftplattan och ner på marken. 78-åringen slog huvudet i asfalten så svårt att han senare avled.

Ansvarsfrågan är under utredning, men STILETTEN påpekar de i tidningen redan framförda synpunkterna om särlösningar typ färdtjänst. Allmänheten skulle aldrig godta samma brister i säkerhet kring de allmänna transportmedlen som nyttjare av färdtjänst tvingas göra. RED/HALLANDS NYHETER

Barbie, ADA och IT

I maj 1997 kablades den stora nyheten ut över USA: dockan Barbie hade fått en rullstolsburen vän, Becky. Tyvärr hade dock ett fel smugit sig in. Beckys rullstol kom inte in i hissen eller genom dörrarna i hemmet. En petition kan tyckas här i Sverige, men inte i USA. Tillverkarna har fått lova att rätta till felet – annars blir de stämde enligt amerikansk handikaplagstiftning.

Ungefär så inleder doktoranden Peter Anderberg och hans namnkunniga handledare fil dr Bodil Jönsson en debattartikel i DN.

De slår fast att den omfattande antidiskriminerinslagen ADA, Americans with Disabilities Act förändrat det amerikanska samhället både fysiskt och när det gäller attityder. Sverige ligger långt efter och har mycket att lära. Om inte, blir vi i vissa fall tvungna om vi inte ska halka efter i konkurrensen, konstaterar de. Den amerikanska lagstiftningens inverkan på IT-området kommer följas av japanerna och därmed påverka tillverkningen av IT-produkter över hela världen. RED

Att bli den legitima uppdragsgivaren i sitt liv!

Ritva Gough

Foto: Kent Hallgren

Ritva Gough disputerade med sin avhandling om personlig assistans den 5/9 1997!!! Den första i sitt slag? Nedan följer dels en beskrivning av avhandlingen men också en del reflektioner som den gett.

Ritva Gough har avlagt filosofie doktorsgrad vid universitetet i Tromsø den 5/9 1997 med avhandlingen "Personlig assistans - en social bemästringsstrategi"

Avhandlingen beskriver utvecklingen av personlig assistans i Sverige innan assistansreformen 1994. Det som var förebilden för lagförslaget. En undersökning av hur pionjärerna för Independent Living rörelsen organiserar sin assistans. Det görs även en jämförelse med hemhjälp och boendeserviceenheter.

En disputation i Norge där de har kvar doktorsgraden, (i Sverige har vi doktorsexamen) föregås av två provföreläsningar. De hölls på torsdagen 4/9. Begreppet makt diskuterades i den andra föreläsningen, "Makt och vanmakt".

En mängd frågeställningar och reflektioner gjordes. Vad händer när servicen organiseras på ett annat sätt?

Var tar makten vägen? Vad händer tex när man vänder på synsättet? Att de som tar emot omsorgen har ett större inflytande. Att brukaren själv tar en större och mer aktiv del för att kunna personifiera servicen. Att gå ifrån ett system där någon annan tar stort ansvar för servicens genomförande till ett system där den som behöver servicen styr.

VIKTIGT ATT DET FINNS RITUALER

Makt har kommit att bli ett fult ord, där det finns förtryck som underton. Det största problemet uppstår när man inte synliggör makten. I olika situationer uppstår olika maktförhållanden, det är en del av samhällets strategier. Det är däremot viktigt att det finns ritualer att hålla sig till, då behöver inte maktmissbruk förekomma.

Om systemet som finns kring olika saker organiseras på ett för båda parter icke kränkande sätt, då finns respekten för var och ens egenvärde kvar. Om jag tar en taxi så underordnar jag mig reglerna för taxiresan. Jag stör inte chauffören och jag betalar för min resa. Det innebär inte att jag känner mig kränkt av chauffören utan att vi båda tar del i de gängse ritualerna för entaxiresa. Givetvis har chauffören makten över

bilen men jag har makt över att välja just denna taxi och att kunna betala för mig. Livet är fullt av olika situationer, lärare-elev, mamma-barn, tjänsteman-klient, polis-samhällsmedborgare, där olika roller spelas beroende på bla makt.

UPPOFFRANDE OCH SKULD

Det som kan hända om en individ inte känner att den kan göra sig själv hörd är tre olika saker. att man flyr ifrån situationen, att man kämpar eller att man blir förbannad. Om en service bygger på tacksamhet istället för en samarbetsrelation kan lätt maktlöshet, uppoftande och skuld bli viktiga komponenter i servicegivandet och servicetagandet. En återvändsgränd där det finns få möjligheter att behålla sitt vuxna jag och vara självständig.

Som Gough skriver i sin avhandling: "att bli den legitima uppdragsgivaren i sitt liv". Kanske en av de viktigaste sakerna i varje människas liv. Har man rätt att vara den legitima uppdragsgivaren i sitt liv även om det betyder att man behöver åtnjuta hjälp av samhället? Vad händer när ens behov individualiseras av myndigheten och särskiljes. Är det värre att behöva nyttja färd-

tjänst än att använda den allmänna stadsbussen? Vilka synsätt föreligger i behovsbedömningen och i utredningen kring detta? Vad blir tillåtet, förbjudet respektive påbjudet från samhällets sida? Och vem sätter normen?

BEGREPPET PERSONLIG ASSISTANS

Begreppet personlig assistans kommer ur en konkret verklighet för ett antal personer som ville förändra sin service för att bättre kunna verka som samhällsmedborgare trots stora funktionshinder. Efter att ha försökt förändra inom de befintliga systemen men ej fått gehör, såg man sig om i världen och hittade Independent Living-rörelsen i USA. Där fanns kraven på hur livsvillkoren för människor med funktionshinder ska vara för att de ska kunna verka i samhället på samma villkor. Viktigt är att själv kunna styra sin service så att skolgång, arbete, umgänge, fritid etc fungerar. Det handlar om för de flesta människor så självklara saker som att komma upp på morgonen, toalettbesök, dusch, transporter, göra inköp, etc, etc med själen i behåll.

Givetvis är det en oerhörd stor skillnad på Sverige och USA, men det gav idéer till ett mer kraftfullt agerande för att ta mer makt över sitt eget liv.

Samhällets försök att svara upp mot dessa nya krav var boendeservice-enheter som till en viss del i avhandlingen jämförs med personlig assistans. Då det emellertid visade sig att denna serviceform inte var speciellt uppskattad av vare sig brukarna eller de som arbetade inom denna form (något som förvånade författaren) så tar detta inte heller upp lika stor del av avhandlingen.

ANNORLUNDA SÄTT

ATT GE OCH TA EMOT OMSORG

Istället ges det mer framgångsrika konceptet med större brukarmedverkan i form av personlig assistans stor plats. Konceptet realiserades ju också i assistansreformen som genomfördes 1/1 1994. Dock behövs givetvis även denna form utvecklas och det gör en studie som denna intressant. Detta annorlunda sätt att ge och ta emot omsorg på kräver utbildning av både brukare och assistent. Den monopolsituation som rådde när GIL och STIL startade med personlig assistans råder inte längre men det finns viktiga saker att hålla kvar vid från ursprungsidéerna.

Det handlar om att kunna leva ett

självständigt liv, där assistansen är en väg. Det finns dock viktiga frågor kring både brukarens personliga utveckling och frågor om vad man ska ha assistansen till?

Finns det vägar till meningsfull samsättning, att kunna verka i samhället, att ha tillgänglighet till både offentliga lokaler och vanliga bostadshus, att kunna transportera sig?

Blir medborgaren mer ansvarsökande om han eller hon har sin rättmätiga makt över sitt eget liv?

VAD INNEBÄR

DEN ENORMA EXPONERINGEN?

Vad innebär den enorma exponering som den får av myndigheterna som har mer behov av hjälp än en "vanlig" medborgare. Är det skrämmande att en marginaliserad grupp får mer makt?

Det finns viktiga frågor att arbeta vidare med. All den särgranskning av reformen som görs visar att det är svårt för myndigheterna att kunna hålla kvar andemeningen i lagen i den konkreta vardagshanteringen av assistansersättningen. Det är en sak att ta tag i ekonomiska spörsmål en annan att moralisera kring en grupps användande av reformen. Det finns en tendens att frågorna rör sig bortom ekonomi till att fråga sig vad den funktionshindrade skall få göra. Det blir lätt privatmoral från tjänstemännens sida istället för att professionellt hantera assistansreformen. En synvända kostar, både för den som kan förändra sitt liv och den myndighet som skall administrera den.

GE OCH TA

Finns det en risk när brukaren får mer att säga till om? Ja, självklart finns det det. Men skall det innebära att man inte prövar nya former? Det krävs dock att varje människa som vill ta kommando över sitt eget liv gör det med ansvar. Man måste ge och ta. Har man i hela sitt liv varit van att någon annan berättat var skåpet skall stå så är det inte lätt att själv börja agera, att gå från passivitet till aktivitet.

HOT MOT DET ETABLERADE

1984 startades STIL, Stockholmskooperativet för Independent Living, och den första personliga assistansen förhandlades fram 1987. Detta år kom även GIL, Göteborg Independent Living igång och den första personliga assistansen kunde komma igång 1989.

Detta var ett hårt och idogt pionjärarbete, långt innan personlig assistans ens accepterades som begrepp. Inom hemtjänsten användes begreppet insatser till vårdtagare. Som alltid när nya idéer kommer fram hotas lätt det etablerade och föregångarna blir betraktade som envisa bråkstakar. Men Ritvas avhandling går in och beskriver hur detta med personlig assistans växer fram, vad det betyder för enskilda människor och hur det växer fram ett delvis nytt yrke. Hon tar sikte på det som är viktigt både för den som använder sig av personlig assistans men även hur det blir för den som arbetar som personlig assistent.

Inom omsorgen som vuxit fram ur folkhemmet finns mycket gott, men tyvärr har det i vissa fall varit svårt att kunna ta vara på individen och dennes önskemål om ett värdigt liv. Det är skillnad om man får omsorg på ålderns höst än om man är en person i yngre ålder med behov av omsorgsinsatser.

Personlig assistans är ett svar på krav om medverkan i samhället trots stora funktionshinder. Det handlar om att kunna ge personlig service.

Givetvis finns det många nya frågor att besvara när det gäller vad som hänt efter assistansreformens genomförande, vad som har hänt med personlig assistans när det finns betydligt fler brukare och fler servicegivare och där kommunen är den klart största med sin andel av 70-80% av alla som har personlig assistans enligt LASS.

Hur påverkar det brukarna och hur har de personliga assistenterna det? Det finns ett intresse från Ritva Goughs sida att fortsätta med en studie som omfattar fler servicetagare och servicegivare. Med tanke på Ritvas breda erfarenhet av olika omsorgsgivare och den väl utförda avhandlingen skulle det kunna tillföra mycket till detta viktiga område.

LENA MELLBRATT,
ARBETSLEDARE, GIL

Det finns möjlighet att beställa boken från GIL-förlaget: Ritva Gough, Personlig assistans – en livsstil.

*Adr: Stampgatan 15, 41 664 Göteborg,
Tel 031-15 04 90, Fax 031-15 18 08*

STILETTEN kan bli ännu vassare med Din medverkan.

Berätta om episoder eller händelser som betytt något i ditt liv som person med funktionshinder.

Ge tips om hur just du, som arbetsledare och brukare av personlig assistans, tacklar vardagen.

Tipsa om hjälpmedel eller uppfinningar som underlättat för dig.

Visa på offentliga platser i din omgivning som är otillgängliga för människor med funktionshinder.

Klipp ut artiklar och notiser som du tror kan vara av intresse för STILETTEN:s läsare.

Skriv debattinlägg, artiklar, kåserier, notiser, foton, teckningar mm.

Skicka till:
"STILETTEN"

STIL

Bondegatan 39

116 33 Stockholm

Tel 08.640 81 10

Internet-kunniga medarbetare sökes

Institutet för Independent Living stiftades 1993 av STIL och GIL som informations- och utbildningsresurs för Independent Living-rörelsen. Institutet bygger f n ett referensbibliotek med viktiga dokument om personlig assistans och andra Independent Living-ämnen samt håller på att utveckla en internet-baserad tillgänglighetsguide. Institutets websidor finns på <http://www.independentliving.org>

För sina internet-projekt söker Institutet duktiga medarbetare med funktionshinder som har webvana och kan några av följande moment:

sköta korrespondens på engelska
översätta från engelska till svenska
scanna in och korrekturläsa text
montera text på websidor
programmera med främst CGI och Perl script

Medarbetarna kan vara bosatta var som helst, men ska ha uppkoppling med e-mail och Internet.

Projektanställning på deltid eller arvodering kan diskuteras. För upplysning kontakta Adolf Ratzka på e-mail adressen: ratzka@independentliving.org

Anpassade semesterbostäder

Institutet för Independent Living har satt upp en internet-tjänst där du kan byta din bostad med någon annan tillfälligt t ex. för semester.

Tjänsten är internationell och vi hoppas så småningom få in byteserbjudanden från hela världen.

Kanske du får napp från någon som har en tillgänglig bostad som bor på det ställe i världen dit du har velat resa i hela ditt liv!

Ta chansen. Du har inget att förlora, bara att vinna. Tjänsten är fri.

--

Besök institutets hemsida på adressen:
<http://www.independentliving.org>

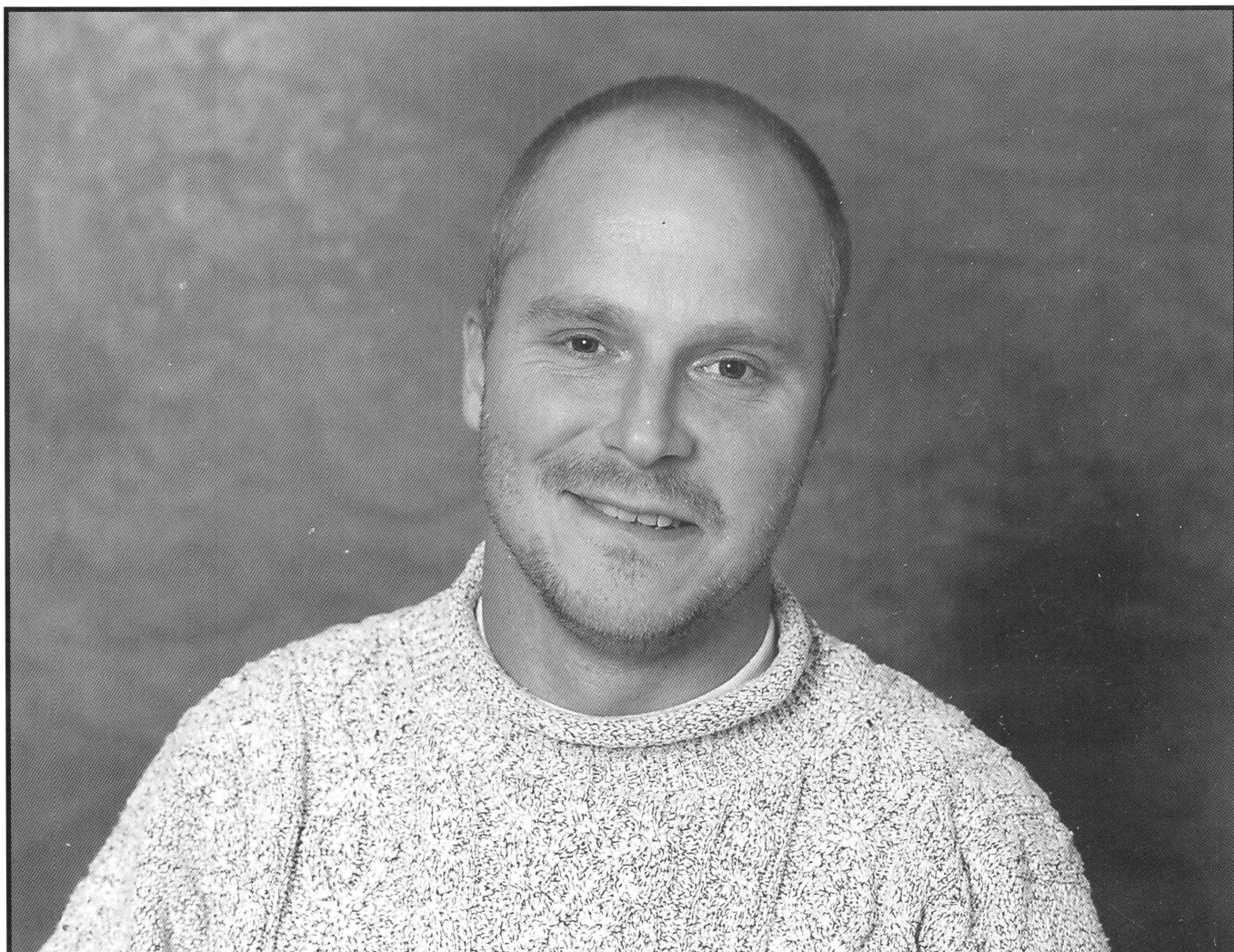
Massage?

Klassisk massage och reiki healing.

Jag erbjuder behandling i Ert hem, inom Stockholmsregionen.

Tel: 08-704 29 36

Jan Johansson. Diplomerad massör från
Axelssons Gymnastiska Institut

I GIL utformar *jag själv* min personliga assistans

"Tack vare personlig assistans och eftersom jag arbetar hemma, bestämmer jag själv om dagen tex ska börja sent och sluta med en sen middag på stan. Assistent väljer jag givetvis själv och som medlem i GIL har jag dessutom den demokratiska rättigheten att besluta om gemensamma ekonomiska frågor som vad administration eller löner får kosta. På köpet får jag ett gott kamratstöd." (Johan)

GIL, Göteborgskooperativet för Independent Living®, ägs och styrs, utan vinstintresse av medlemmarna själva. Endast eget behov av personlig assistans berättigar till medlemskap. Alternativt kan man få serviceavtal. GIL är arbetsgivare och erbjuder löne- och annan administration. GIL erbjuder dessutom arbetsledarutbildning men också kamratstöd och en endagsintroduktion för assistenter.

GIL
Göteborgskooperativet för Independent Living®

Har Du några frågor? Kontakta GIL:

GIL, Stampgatan 15, 416 64 Göteborg, tel: 031-15 04 90, Fax: 031-15 18 08

E-post: annons@gil.org, Hemsida: www.gil.org

Frihet är att skriva

Lundell skäller, dörren är stängd. På andra sidan dörren finns mina två katter. Lundell, Håkans dvärgpudel, tycker inte om katter. Undrar om Uffe gör det.....

Håkan Pettersson är en riktig fan, han följer Ulf Lundell runt omkring Sverige år efter år, missar inte en konsert. Uffe har blivit en del av livets mening. Hösten 95 reflekterade Håkan över livet och bestämde sig för att gå en skrivarkurs för handikappade. Håkan vill skriva för att bli berömd och för att få folk att förstå hur det är att vara C.P. "Det är därför jag skriver med svart humor" sa Håkan under vår intervju i våras. "Att skriva är också en terapi. När jag mår dåligt är det bra att kunna skriva. Då är det på pappret och jag kan gå vidare."

Skrivandet är det som ger Håkan mest frihet. Rullstolsburen med en svår cp-skada, kommunicerar Håkan via en kommunikationstavla med alfabetet och de mest använda orden. Jag läser de bokstäver Håkan pekar på med nyfikenhet, jag vet aldrig hur min vän ska svara med hans kvicka verbalitet och svarta humor. När Håkan skriver maskin trycker han på bokstäverna med näsan. Hans tålamod är beundransvärt.

Håkan och jag träffades på Skrivar-akademiens ettåriga skrivarkurs för handikappade där målet var att vi deltagare skulle skriva och ge ut en antologi. Jag förstod att kursen var för handikappade, men det gjorde inte Håkan och några av de andra deltagarna. Om han hade vetat det skulle Håkan inte ha deltagit eftersom han tycker kurser för handikappade är daltande. Men nu efteråt har Håkan tänkt om. Att ha gått kursen med andra funktionshindrade har gjort att Håkan har börjat tro på sig själv som författare. Tryggheten gav Håkan kraft.

JAMIE BOLLING - STYRELSELEDAMOT

Författaren Håkan Pettersson

Vad är det med farbror?

Novell av Håkan Pettersson

Ulf ser sig i tågfönstret, gör en grimas åt sitt ansikte. Framför honom tre öl som hans kompis har öppnat och satt sugrör i. Tåget har inte börjat gå, han känner folks blickar slicka honom. Han tar i av alla krafter för att komma fram till burkarna. CP kropp, kom igen nu, så där ja. Ett par snabba sug gör burken halvfull. Varför lät jag packa ner min dator i väskan? Nu kan jag inte kommu-

nicera med omgivningen. Ett barn som sitter på andra sidan mittgången slutar att leka.

– Vad är det med farbror?

– Inget, se där, en hund på perrongen.

Ett leende stiger upp inom honom när tåget börjar gå. Om några timmar är jag där.

Det var i morse han bestämde sig. Något måste göras, även om hon är gift

Illustration: Jenny Gustavsson Ewers

med en muskelknutte och har villa och två söner.

Nu åker hon från huset till stationen för att möta mig. Tänk om hon inte står där! Då hamnar han i Kiruna. Vad ska jag göra där? Köpa en kåta och frysa ihjäl. Hon är där, jag vet det. Han gör slut på burken samtidigt som en dam kommer in i vagnen. Hon knäpper upp sin päls och ser sig omkring. Det finns bara en plats kvar. Fötterna som ser ut att ha dansat på många baler tar sig fram.

– Är det ledigt här?

Han sväljer och ruskar på huvudet.

Den diamantrydda handen petar upp glasögonen. Hon drar in luft i lungorna.

– Är platsen ledig!

Det där var bättre blås i än min hårtork. Han ruskar på huvudet som en åskådare på en tennismatch.

– Att ungdomen inte kan svara äldre nuförtiden. Hon försvinner ut till nästa

vagn.

– Vad är det för fel på farbror?

När tåget stannar på sin första station ser han sig runt efter en klocka. Ser ingen! Hur ska jag veta när jag är framme? Spelar roll, jag kan inte göra något ändå om hon inte är där. Mer öl! Nej, jag måste ta det lugnt med drickandet. Det är långt kvar och öl rinner rakt igenom. Tänk om hon inte är där. Han lutar sig fram och tar ett par sug.

– Men mamma, vad är med farbror?

Hon hade sin ena son redan på deras tid. En mamma gör allt för sitt barn till och med att gifta sig med en man, bara för att det är en som föräldrarna accepterar. En man som kan ge sin son en normal och trygg uppväxt. Det tog månader för honom att inse att hon var en annans. Nu, fem år senare, är han på väg till henne. Han ler och gör slut på andra burken. Jag är en däre.

Tågmästaren kommer in i vagnen

och klipper biljetter. Han sätter sig till rätta.

– Har du det bra? Jag fick din biljett. Det är bara en vagn kvar att klippa biljetter i, sen går jag till restaurangvagnen. Jag har inte tid att springa fram och tillbaka, därför köper jag tre på en gång. Tre vadå? Han gapar när tågmästaren stoppar dom tomma burkarna i platspåsken och gör resan till ett rent nöje. Han stänger munnen och ser hur hon klippande försvinner. Vad menar hon? Jag kan inte ta fram plånboken ur jackfickan. Han ser ut genom fönstret, granskog, granskog och ibland små samhällen. Han är på väg till henne.

Tre skrånande ungdomar kommer inramlande i vagnen. Knuffar och hänger på varandra. Dom får ta över vagnens blickar från honom. Blickar som dom gapskrattar åt och ruskar av sig när dom tar sig vidare.

– Vad är det med farbror?

Han gör slut på drickat. Nu är det bara väntan kvar. Lutar huvudet bakåt för att sova bort en stund. Tågets dunkande ger honom ro och han känner sömnen komma. Inom tio minuter är han i drömmarnas värld.

Klirret av flaskor får honom att bli klarvaken. Biljettklipparen kommer med tre öl som hon ställer på bordet. Jag är i himlen!

– Din vårdare sa att du behöver sugrör. Jag tog med tre. Ulf höjer på ögonbrynen. Min vårdare? Hon sätter sugrör i flaskorna och tar den tomma burken.

– Trevlig resa.

Ett leende sprids över hans läppar och han får en skymt av hennes tänder. Hon vänder snabbt på klacken och går. Han lutar sig tillbaka och blundar medan han räknar till tjugo. Flaskorna är kvar!

Landskapet fortsätter att dra förbi. Han ser på det och tar ett sug då och då. Tycker att livet är bra. Han är på väg. Han har gett apatin på käften och gjort något. En röst ur högtalarna når hans öra och säger att det är dags. Han rycker till och ser ut. Var är hon? Blicken irrar på perrongen, hittar ingen.

– Var god tag plats.

Dörrarna stängs. Där är hon! Hon kommer springande, hon kan hinna. Vad hon är vacker! Tåget går, han ser att hennes man står med söner på stationen.

Kiruna, här kommer jag!

HÅKAN PETTERSSON

EUROPARESAN

Jag har inte rest jorden runt, inte ens halva. Jag har inte ens rest Europa runt – bara halva!

Jag är så kallad invalid, handikappad, funktionshindrad eller vad jag nu är så kallat kallad. Och jag kände mig kallad! Att se mig runt i Europa! Tågluffa, en gång i livet som alla andra ungdomar – kunde jag inte...

BEROENDE AV RESPIRATOR

Jag använder en Permobil. Är också helt beroende av respirator, andningshjälp. Dygnet runt. Liksom av assistans – det nya ordet för övervakning. Jag är 45 år gammal... – ung!

Under tre hela veckor har jag, ändå, trots, eller tack vare detta, tillsammans med åtta unga tjejer, fyra och fyra, byte i Rom, rest genom en stor del av Europa. Elva länder, Vatikanstaten inräknad, hann vi avverka under denna tid. Och rest är egentligen fel ord. Kört och åkt är mera rättvisande. För inte har vi åkt med på någon turistinriktad bussresa – inte ens med prefixet handikapp. Jag hyrde en liten minibuss, en lös aluminiumramp, och så stack vi iväg, tjejerna och jag...

INGEN FÖRBOKNING

Huvudmålen var utstakade i förväg. Berlin, Prag, Italiens Venedig, Rom och Pisa, Franska Rivieran liksom franska vinodlingar, Be-Ne-Lux-länderna med Amsterdam som huvudort och så Hamburg på hemvägen. Inga hotell eller motell var förbokade. Men de stod där ändå (ibland fullbokade) och väntade, om än ibland inte förrän långt efter midnatt, efter många timmars extrakörning.

Varför gör man då en sådan här resa? Totalförslamad, rullstolsburen, respiratorberoende. Utan specialbuss. Utan specialchaufför. I princip utan förberedelser. Utan någon karl eller kille i sällskapet. För att man är trött på livet? Eller för att man vill leva livet?

SKÄMS ÖVER SVERIGE

Ja, vem vet... Vad jag däremot vet är att jag skäms över Sverige, efter den här resan ut i Europa. Här håller vi på och slå oss för bröstet. Men överallt ute i

Foto: Jörgen Erlandsson

mitt Europa mötte jag mer handikapp- och rullstolstillgänglighet än jag gör i Stockholm eller Kristianstad. Eller Göteborg, Borgholm – eller Bromölla.

Visst, på den socialpolitiska sidan kanske Sverige är ett föredöme, ett föregångsland. Ännu så länge... Vi ser exempelvis idag inte alltför många funktionshindrade tiggare på gatorna här i landet.

STOR TILLGÄNGLIGHET

Men enligt mina erfarenheter är tillgängligheten minst lika stor ute i Europa. Jag provade inte allting själv men jag såg de handikapptillgängliga normalbussarna i Berlin, h-toaletten på torget i Prag, h-skytlarna på bensinmackarna längs alla motorvägar (– en av mina tjejer trodde att rullstolarna ute i Europa går på bensin). Jag upplevde hjälpsamheten och positiviteten från alla håll.

Jag älskar – efter detta mitt första besök – Italiens sköna land! Inte bara för de solbrända och vindpinade, utestående trapphissarna (några funkade också!) på broarna i Venedig. Utan också för domen i Florens, antiken i Rom och det smått halta och lytta tornet i Pisa.

Och kanske allra mest för naturen – och just människorna! De intensiva, ivriga, hjälpsamma italienarna. De stolta, stiliga, ja ursnygga italienskorna. Ja, jag köpte faktiskt ett par italienskor med hem. Italien-skor, alltså... Jag hittade till all glädje inga handikappanpassade tubsockor!

Ett litet, egentligen mycket litet men ganska betydelsefullt kontaktproblem finns det dock just i Italien. Våra svenska stickkontakter passar inte i italienska uttag. Och inte heller svenskköpta adapttrar! En helt onödig förberedelseutgift!

FÖRESLÅR BROTT

Jag instiftar därför till brott: Stöld av den första hotellägda adapter ni stöter på! Så att alla ni som är i behov av eldriven respirator inte behöver lita på batteridrift en hel natt – och åka iväg i ottan till nästa laddningsstation!

Frankrike gjorde inte lika stort intryck på mig. Förutom alla palmerna på Rivieran! Paris har jag besökt tidigare. Människorna fungerar mest som oblonderade svenskar. Minst imponerande var nog det handikappanpassade hotellet (ett av de få förbokade) med sju trappsteg upp till entrén. Och utan ett garage som hissen gick ned till. Annars en mycket användbar rullstolsomväg utomlands!

BUSSEN BORTA

Ett annat litet restips: Parkera inte, inte ens med h-tillstånd, där du tror att det är lämpligt. Efter ett tämligen sent restaurangbesök, nära midnatt, var bussen borta. Liksom packning, rullstolsladdare – och nattrespirator! Panik! Stulen? Ja – av polisen! Återficks mot resterande del av reskassan...

I Be-Ne-Lux-länderna undvek vi kontakt med polisväsendena. Men inte med brottsligheten. Så slutligen ett sista restips: Se upp i Amsterdams kult- eller urliv nattetid. Fem minuter efter ankomsten till stan blev en av tjejerna väskryckt – men väskryckaren snabbt nedslagen. Duktig assistent! Handikapphissen och bemötandet på van Gogh-museet var dock positivt.

INTE DEN MANLIGA STYRKAN

Det kanske kan bli litet tjatigt, men jag måste upprepa att jag gjorde den här treveckors, elvaländers och sexhundra-femtio mils Eurpa-odyssén med tung elrullstol och respirator – och med hjälp av endast tjejer, unga framåt och följ-samma assistenttjejer. Det var alltså

Foto: Jörgen Erlandsson

11 länder på tre veckor

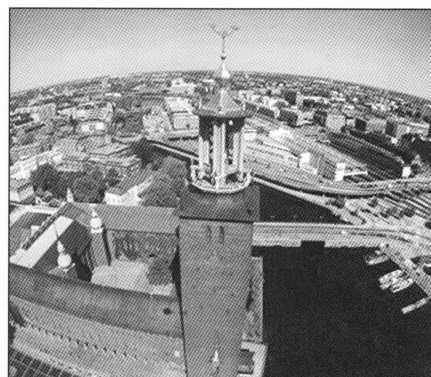
inte den manliga styrkan, lyftkraften, respekten, pondusen och (teknikkunskanden?) som gjorde resan möjlig och nästan allt tillgängligt.

Och det här visar väl – än en gång – att allt är möjligt! Allt det som skulle

hända under resan hände, och allt det som inte skulle hända hände också! Och det var väl tur för annars hade det ju inte hänt något!

JÖRGEN ERLANDSSON, KRISTIANSTAD

Göteborg – Stockholm

Nyligen reste jag från Göteborg till Stockholm. På resan och under vistelsen där gjorde jag en del iakttagelser och dessutom upplevde jag en liten episod som jag vill berätta om.

Resan med X2000 gick utmärkt med handikapptoiletter och bra service. Dock kändes lyftet upp i tågagnen vanskligt. Lyftplattan är minimal, saknar kanter och lutar dessutom svagt ned mot perrongen. Det finns inte heller plats för någon att stå bredvid och hålla fast. Jag kände mig mycket osäker.

Efter en veckas kommunalt åkande i Stockholm kan jag konstatera att vi i princip saknar anpassning i Göteborg – Sveriges andra stad.

I Stockholm är nästan alla övergångsställen nedfasade. Tunnelbanan är tillgänglig i sig själv och de flesta upp och nedgångar är försedda med hiss och det går även att ta sig in i en del bussar (ej el-stol).

I Göteborg är trottoarkanterna höga och saknar, utom enstaka undantag, fasnig. Tunnelbana finns inte. Istället har vi spårvagnarna som med sina spår minskar framkomligheten ytterligare.

Nu vill jag berätta om den lilla episod vi råkade utföra. En natt skulle vi ta oss till förorten Aspudden. Tunnelbanan stänger tydligen redan efter midnatt numera och då är det bara nattbussarna som gäller. Detta har fört med sig ökat våld på bussarna och vid hållplatserna. Allmänheten uppmanas bete så att man undviker att komma i vägen för våldsmän och hållplatserna är bemannade med vakter.

Inget ont som inte har något gott med sig. Den buss vi skulle färdas med visade sig vara svår att komma upp i. Då ryckte två vakter in och hjälpte oss, och inte nog med det. Vid framkomsten till Aspudden stod samma vakter redo att hjälpa oss ut igen.

JOHAN LUNDEQVIST, AL, GIL

FÖLJETONG

Följande historia är uppdiiktad även om delar av den ligger nära verkligheten. Året är 2005 och den tillbakablickande huvudpersonen Christoffer lever under förhållanden som yttligt sett inte funnits på ett halvsekel i vårt land. På ett djupare plan kan dock många i Christoffers situation känna igen sig i dagens Hemtjänst och Boendeservice.

Motsvarigheten till det utopiska "Polarassistans" finns och har funnits i många år i USA. Nursing Homes är en miljardindustri som bla tjänar pengar på människor med funktionshinder. Det var ur denna verklighet som medborgarrättsrörelsen Independent Living en gång växte fram.

Författaren till detta skrämmande framtidsscenario vill peka på tendenser i dag som kan leda dit om vi inte ser upp. Receptet är brukarengagemang, självtillit och ett organiserat motstånd.

Tallmon år 2005

Christoffer följer liksom åtskilliga gånger tidigare listen i taket. Fram till det ställe där färgen har flagnat och skapat en form som liknade en knuten näve. Vidare ner mot den slitna bruna laminatdörren. Den är stängd och släpper bara igenom en strimma ljus nere vid det oändliga grå plastgolvet.

Rummet är torftigt möblerat och varje möbel är försedd med tillverkarens logotype. Massfabrikation för institutionella behov tycks vara deras specialitet. Ett par stolar med stoppad grön sits. Ett sängbord en bokylla och ett större bord i sama utförande. Ett löst vitt garderobskåp med plastlådor bryter den vaniljgula färgen som nödtorftigt täcker asbestplattorna, sextioales välsignade byggmaterial.

Christoffer känner till varje repa och nötning i de tre vinklar han den större delen av sin tillvaro tvingas betrakta sin närmaste omgivning från. Dessa spår av mänskligt liv är ändå en påminnelse och ger möjlighet för fantasin att skena iväg.

De personliga ägodelarna är få och förmår inte påverka rummet i nämnvärd riktning. Inte ens rullstolen – en engelsk modell från mitten av sjuttioalet – är

hans egen.

Christoffer är van vid att vänta. Det är så att säga hans tillstånd. Man måste vara ödmjuk hade han en gång lite skämtsamt sagt till sin gamla mor och mötts av vördnad. Sådan var hans uppföstran. Just nu väntar han på att få gå upp.

Rummet som är en del i ett ombyggt klassrum i en nedlagd skola från sextioalet råkar på gott och ont inrymma en klocka som någon gång stannat på kvart i fem. Förmodligen utringningen efter skolans sista lektion, tänker Christoffer roat.

Han vet att dörren strax ska öppnas av två kraftiga män, det hör han på att de rytmiskt återkommande ljuden utanför sakta närmar sig.

De sköter de tunga sysslorna här på Tallmons servicehotell. Före detta byggarbetare med arbetslöshetsunderstöd är en billig arbetskraftsreserv. Detta ingår dessutom i en – som man ser det – succeartad statlig försöksverksamhet i kampen mot arbetslöshet.

Männen som aldrig talar med honom men som oftast ivrigt samtalar med varandra, ska lyfta över honom i rullstolen för att därefter avlösas av kvinnorna. De mer intima sysslorna

sköts av äldre kvinnor vilka inte anses attraktiva på arbetsmarknaden i övrigt.

Kvinnorna är värst. Männen verkar aningslösa och omedvetna om sin roll. De gör bara sitt jobb och det kan kännas som en tröst. Christoffer har en teori om att själva rekryteringsprocessen av kvinnor främjar en viss karaktär och att själva situationen inbjuder till en slags hämnd i det tysta. En möjlighet till utlopp för den nedtryckta protesten mot det mansdominerade samhället. Den psykiska tortyren blir kanske värre då eftersom kvinnan traditionellt förnipas med moderlig omsorg, ömhet och närhet till djupare känslor.

Tallmon är en service-enhet i det stora konsortiet "Polarassistans" som drivs med ekonomisk vinst och effektivitet som huvudmålsättning. Verksamheten som bedrivs i hela landet har på kort tid vuxit lavinartat. Konsortiets valspråk är "service på samma villkor" vilket i praktiken innebär effektivitet och rationalisering.

Någon gång i slutet av det förra seklet hade stat och kommun med majoritet i riksdagen av sagt sig åtagande som "handikappomsorg", "äldre- och barnomsorg" till förmån för privata intressen. Flera orsaker hade gjort detta möjligt.

Landet påstods befinna sig i en djup ekonomisk kris. I det tysta genomfördes det så kallade två-tredjedelssamhället. Förebilden var hämtad från England och går i korthet ut på att demokratin alltid kan bibehållas på papperet om en majoritet av folket har samma åsikt. Den bygger vidare på att om majoriteten av folket upplever sin situation som dräglig kommer man att rösta på det alternativ som bibehåller denna situation.

Den återstående tredjedelen drivs mer eller mindre ned i total fattigdom, men eftersom den gruppen ständigt är i minoritet kan den inte rösta fram något demokratiskt alternativ. På det sättet skulle både ekonomin och demokratin bibehållas ansåg man.

Att modellen genomfördes så snabbt och effektivt berodde på att det skedde mot bakgrunden av den djupa "krisen" och helt utan offentlig debatt. Intelligentian hänvisade till begreppet som en självklarhet men folket hade ingen aning om innebörden och kunde därför inte ta ställning.

Illustration: Jenny Gustavsson Ewers

Resultatet av modellen hade snabbt på allvar börjat visa sig i den så kallade "nyfattigdomen". En term som användes av massmedia för att katalogisera och negligera verkligheten. Den fattiga minoritetens enda möjlighet var i princip väpnad kamp, men motståndet hade redan kanaliseras i ökat våld och brottslighet främst inom den egna gruppen.

En annan indirekt orsak till Christoffers belägenhet på det torftiga Tallmon var ett mellanspel i landets politik vilken hade gjort det möjligt att genomföra en sensationell reform på det handikappolitiska området i mitten på 90-talet.

Tallmon år 2005 *Christoffer tänker tillbaka*

Christoffer hade så att säga gått den långa vägen. Polioviruset gjorde delar av hans kropp obrukbara redan på spädbarnsstadiet det år som farsoten härjade som värst och vaccinet ännu inte var uppfunnet. Tillrättalagda institutioner ofta med religiösa eller filantropiska förtecken blev hans hemvist fram till 20-årsåldern.

Uppmärksamheten att vägen till ett någorlunda likvärdigt liv gick via förmågan

att överlista och bryta mot regelverket gav honom tidigt viktiga insikter. Bil och bostad var två fundament för hur framtiden skulle gestalta sig.

För att få bilstöd krävdes att man antingen hade ett arbete eller studerade på ett annat ställe än där man bodde och möjligheterna till att arbeta eller studera var små utan bil. Ett svåstoppat ekorrhjul och Christoffer studerade ju och bodde på samma institution. Lösningen var att ordna ungdomslägenhet med låg hyra de sista gymnasieåren. Man kunde då hävda att man skulle resa fram och tillbaka till institutionen och studera. Tills det var klart med bil och körkort åkte man med kompisar som gjort likadant.

Välfärden nådde sin kulmen och omvälvande vindar blåste i slutet av sextioalet. Institutioner stängdes. Skolor, arbetsplatser och offentlig miljö skulle anpassas och göras tillgängliga för alla.

Christoffer ler i sin säng och minns den känsla av lycka och frihet han kände då. Allt var möjligt. Med bilen kunde han ta sig nästan var som helst och när som helst. Han träffade människor utan funktionshinder med andra värderingar och samtalsämnen. Bilen kunde också vara en favorit i kontakten

med det motsatta könet, en fördel i konkurrensen med jämnåriga kompisar. Lägenheten gjorde det också möjligt att umgås med det motsatta könet på ett naturligare sätt än vad som hade varit möjligt på institutionerna.

Men leendet på Christoffers läppar försvann och anletsdragen slätades ut när han tänkte på hur det gamla institutionstänkandet i grund och botten fortfarande hade behållit sitt grepp. Främst för människor med stora funktionshinder. På arbetsmarknaden hade det inte heller skett någon större revolution.

Tidigt hade det stått klart för Christoffer att förtidspensionen inte var något annat än en fälla. Ett sätt att hålla de officiella arbetslöshetssiffrorna nere. Full sysselsättning var på den tiden socialdemokratins allena rådande målsättning. Christoffer såg möjligheten att istället skaffa sig kunskaper på de områden som intresserade honom.

Boendet och hemtjänsten blev för många av kompisarna en direkt förlängning av det gamla institutionslivet. Ett liv som trots allt var drägligare än de förhållanden som rådde här på Tallmon.

Handikappidrotten, en del i den slaviska rehabiliteringspiskan hade gjort sitt till för att hålla kvar institutionsgemenskapen. Det var läkarnas och sjuk-

vårdens syn på oss som eviga patienter vars enda sysselsättning och målsättning här i livet förväntades vara att rehabilitera oss till "friskhet" eller vad? En syn som vi själva hade anammat och aldrig ens ifrågasatt. Christoffer tänkte med en rysning på Tallmons dagliga rehabiliteringsprogram.

Transportsystemet med gamla bus-sar försedda med primitiva fästano-rningar för rullsolar, från de gamla institutionerna hade utvecklats till den så kallade färdtjänsten. Det förnedrande i att färdas baklänges hade Christoffer noterat, hade likheter med hur poliser transporteras i piketer. En yrkeskår satt under stor auktoritet och med höga krav på lydnad. Några privata företagare hann i alla fall göra sig förmögenheter på det privata färdtjänstsystemet innan det hela återfördes i kommunal regi – och ytterligare institutionaliserades.

Christoffer minns att han sökte sig allt längre från kompisarna från inter-nattiden. De gamla skämten, historierna och interna klychora var kväljande. Det konstnärliga intresset tvingade honom dessutom ut i andra kretsar.

Källaren Diana i Gamla stan år 2005

Karl Fräck njuter av sin cigarill och smuttar på den fina konjak. Han betraktar stolt sin unga hustru och medarbetare. Deras gemensamma skapelse, det nyligen börsintroducerade Polaras-sistans är grunden till de nästan omätliga rikedomar de förfogar över. Utöver den känsla av välbefinnande den nyligen avnjutna, ytterst delikata supé hade skänkt, kunde han inte låta bli att känna tillfredsställelse över den nästan uppoffrande samhällsinsats deras arbete innebär.

Det nya avtalet mellan staten och Polarassistans minskar de offentliga utgifterna avsevärt. Landets maskineri kan sakta rulla igång igen efter några år av stillestånd, tror man. Koncernen kontrollerar nu det mesta inom områdena "äldreomsorg", "barnomsorg", och "handikappomsorg" och i det senaste avtalet ingår ett nytt spännande verksamhetsområde.

Utvärderingen av en försöksverksamhet med inhysning av ensamstående kvinnor och deras barn på särskilda internat hade varit översvallande positiv och Polarassistans har nu fått regeringens tillstånd att organisera sådan

verksamhet över hela landet. Just denna växande grupp har kommit i kläm i samhällsförändringen och därmed också blivit en dyr post i de statliga och kommunala budgetarna. Med Polar-assistans omvittnade effektivitet och serviceanda skulle dessa kvinnor och barn nu kunna erbjudas en trygg tillvaro i samhället.

Karl Fräck anses allmänt som en ganska tuff och principfast man. Med erfarenheter som hög tjänsteman i förvaltningen vet han hur turerna går. Dessutom har han haft alla de kontakter som behövs. Lite tur och insikten att handla i exakt rätt tid är några av förklaringarna till fenomenet Polar-assistans.

En annan del av förklaringen till framgångarna är familjen Fräcks mycket medvetna framtöning i massmedia. Alltid redo att försvara de moraliska och kristna värdena och med familjen som samhällets kärna fungerar paret Fräck och deras barn som rättesnöre och ideal i alla sammanhang. En del "påhopp" av sk undersökande journalister och några fadäser i veckopressen har effektivt tystats ned men de har nog aldrig ens lyckats repa den solida fasaden.

Som hög tjänsteman inom förvaltningen hade Karl Fräck som sagt haft god översyn över det politiska livet och inte minst över maktspelen mellan stat och kommun. Det var främst ett händelseförlopp på det handikappolitiska området som i sin förlängning spelade Karl i händerna.

En forskare i rullstol med internationell bakgrund i hade rört om ordentligt i den annars så trygga koalitionen mellan de handikappades organisationer och socialdemokratin. De nya idéer han hade med sig, härstammade ur en amerikansk medborgarrättsgrupp från sextio-talet och var svåra att placera i den svenska politiska höger/vänsterskalan.

Man började ställa krav på lika rättigheter istället för att gnyende ta emot det man fick. Man krävde lagstiftning mot diskriminering och metoderna var i ögonfallande. Genom att med sina tunga rullstolar blockera strategiska övergångsställen vann man gehör för sina krav i massmedia. Parallellt bearbetade man organisations och dagspress med debattartiklar.

En liten grupp personer med stort behov av hemtjänst lyckades på kort tid skapa stort rabalder. Man riktade skarp kritik mot färdtjänstsystemet och den kommunala hemtjänsten. Det var institutionaliserade sårbarheter som hindrade människors möjlighet till ett normalt liv ansåg man.

Man sa vidare – Ge oss de pengar som hemtjänsten får så organiserar vi vår "personliga assistans", (som man kallade det), själva! Detta var ett vågat förslag i en tid med alltmer hårdbantade statliga och kommunala budgetar.

Motarbetade inte minst av den etablerade handikapprörelsen lyckades man dock få huvudkommunens förtroende då man kunde bevisa att assistansen blev både billigare och mer effektiv med brukaren som arbetsledare och expert på sitt eget hjälpbehov.

Brukarna gick samman och bildade kooperativ eller ekonomiska föreningar för att främja gemensamma intressen och för att effektivisera administration och lönerutiner. Medlemskap förutsatte eget funktionshinder och kooperativen var måna om att ägandet skulle finnas i medlemmarnas händer.

En spricka i den tidigare härskande blockpolitiken och det faktum att de nya idéerna som snabbt sögs upp av de etablerade handikapporganisationerna banade väg för en sensationell reform. Personlig assistans skulle bli en rättighet för alla med omfattande hjälpbehov och staten skulle garantera att alla blev lika behandlade.

ROLAND EWERS

Fortsättning följer i nästa nummer

Valda delar av ett inlägg av **Maija-Leena Hamberg** vice AL i STIL.

/Det finns individer i STIL som har valts till medlemmar och AL (arbetsledare) utan förmåga att tala för sig själva. Individer som behöver vice AL för att skapa och upprätthålla fungerande assistans, inte minst den tankemässiga assistansen. Många vice AL råkar vara föräldrar, vilket får "vanliga" AL med "normal" intelligens att se rött. I STIL är normen en mentalt stark person. Av dessa mentalt starka personer bildades STIL./

/Insikten om att era egna föräldrar var skit är inte hela sanningen om alla föräldrar. Dessvärre tycks ni inte inse att det även finns annorlunda föräldrar. Om de egna föräldraspökerna gör att ni tar avstånd och inte ser möjligheterna hos dessa "goda föräldrar" är ni inte bara offer för förtryck och diskriminering. Ni blir då även aktörer i dessa negativa handlingar.

Vi vice AL vill ta del av era erfarenheter från barndom och skoltid, om förtryck och diskriminering så att vi på bästa sätt kan orientera oss som föräldrar och undvika de fel som gjort livet surt för er. Vi har blivit invalda i STIL och kommer att stanna. Vi kräver vårt utrymme. Vi vill inte göra någon kupp. Vi behöver STIL och STIL-are för att utveckla samhället och ge mer makt åt och förändra attityderna mot mentalt funktionshindrade individer. Vi behöver STIL för att vi ska orka med förtrycket./

Jörgen Erlandsson

Till en företrädare
Du har aldrig förstått.

Hur det är att alltid vara beroende. Av andra. Varje timme. Varje minut. Livet ut. Du har aldrig förstått. Hur det känns att alltid behöva be om hjälp. Med allt. Att äta. Att matas. Att skita. Att kissa. (I en flaska). Att hänga ut sitt kön. Med andras hjälp.

Hur det känns att bli torkad i ändan. Som ett barn. Att sitta fast i beroendets garn. (Patetiskt!)

Du kommer aldrig att förstå. Hur det är att alltid behöva personal. Alltid andra människor. Nya människor. Som matar dig. På sitt sätt. Som tvättar dig. Överallt. På sitt sätt. Andra människor.

Människor som du hela tiden måste byta ut. Som tvättlappar. Hur du själv till slut känner dig som en tvättlapp.

DEBATT

Inför bildandet av en paraplyförening för IL-kooperativ i Sverige har frågan om brukares legalt företrädande ombud tex ska kunna väljas in i styrelser och därmed rucka på den viktiga principen att vi kräver att få representera oss själva.

Många brukare väljer av olika skäl assistansanordnare där helt andra ägandeförhållanden än i IL-kooperativen gäller, exempelvis aktiebolag, och där brukarrepresentationen inte existerar.

En del ombud eller vice AL (arbetsledare) ofta föräldrar, känner sig förtryckta och diskriminerade i både STIL och GIL.

STILETTEN har sammanställt några synpunkter i frågan vilka förhoppningsvis kan få igång en debatt.

Rolf Bergfors,

Ordförande i GILs ekonomiska förening.

– Jag tror att det blir en avgörande kompromiss till vår nackdel om våra styrelser ska bestå av legalt representerande medlemmar. En viktig del är ju just kampen mot att vi blir representerade av andra i olika sammanhang. Att göra avkall på det är omöjligt. Vi och dessa representanter har och kommer alltid att ha olika synsätt på frågor om tex attityder gentemot oss. Det är ju vi som har de personliga erfarenheterna in på bara skinnet.

Urtvättad och (nödvändigtvis!) slapp.

Du kommer aldrig att förstå. Hur det är att alltid vara beroende. Hur det är att alltid vara utlämnad. Och tvingas lita på alla. Att *tvingas* lita på alla. Ett måste för att överleva.

Du kräver lydnad. Du talar om respekt. Men ger ingen själv. Du har ju rätten. Och makten. Att gömma dig i. Du sätter bojor på redan förklarade. Medan du själv går fri. Medan du själv går fri.

Det enda sättet att bryta beroendet är totalt förtroende.

Du har aldrig förstått hur det är att tvingas välja människor. Skriva kontrakt. Som en slavdrivare. Att alltid vara vän. Att alltid ta hänsyn. Att vara utlämnad till sina vänner. Totalt utlämnad till sina vänner. Enligt avtal. Och bli sviken.

Adolf D. Ratzka, Ph.D.

Institutet för Independent Living

<http://www.independentliving.org>

Representation är knepig. Medlemskap i ENIL, European Network on Independent Living – där även STIL ingår – kräver att enbart människor med funktionshinder får ha rösträtt och styrelseuppdrag i ENIL-anslutna organisationer. Men hur kan man garantera självbestämmande och själv-representation till medlemmar som inte kan föra sin egen talan? JAG-kooperativets medlemmar exempelvis företräds av sina lagliga ombud. ENIL har ännu inte tagit ställning till frågan huruvida medlemmar som företräds av lagliga ombud kan sitta i en ENIL-organisations styrelse.

Medlemmar som behöver företrädare måste finnas med i våra organisationer. Deras behov måste föras fram i styrelsen. Personligen kan jag tänka mig att de lagliga ombud eller de personer som vederbörande medlem vill ha som ombud bildar en permanent arbetsgrupp som träffas regelbundet. En aktiv grupp ger förhoppningsvis bättre representation för dessa medlemmar än en enda eldsjäl. Gruppen skulle årligen välja en representant som deltar i styrelsen utan rösträtt.

Du kan tillfredsställa dig själv. När du vill. Hur du vill. Med vem du vill. Du behöver inte lämna ut ditt kön. Dina känslor. Till alla. I pressen. I TV. Och stå för det.

Du kan inte förstå det. För du kan inte stå för det.

Du har vunnit makt. Du har vunnit position. Du kan känna dig duktig. Ädel. Som tog hand om mig. Som tar hand om oss. Som alltid vet bäst. Som alltid kan förklara. För oss. Du kan formalisera. Du kan reglera. Du kan förenkla. Du kan förtränga.

Men du kan inte formalisera livet. Du kan inte reglera känslorna. (inte ens dina egna). Du kan inte förenkla sanningen. Du kan förtränga dig själv. Men inte mig.

Du kan inte förstå. Du är bara en företrädare. För dig själv.

Vi har valt att publicera detta anonyma bidrag för att få igång den viktiga diskussionen om relationen arbetsledare – assistent.

Kära arbetsledare

Äntligen frågar du mig hur jag ser på mitt arbete – jag hoppas att det inte var i en stilla förhoppning om att jag ska lovorda dig som en beundransvärd person och alla mina arbetsuppgifter som något fantastiskt givande – för så är det inte alla gånger... Vågar du ta till dig mina kritiska synpunkter också? Vågar jag vara ärlig – så som du och jag aldrig varit mot varandra på "jobbet"?

Om du bara visste hur svårt det är ibland – att jobba som personlig assistent! Redan här tror jag att vi ska stan- na upp och reflektera; När vi träffar dina vänner, bekanta och släktingar brukar du i förbigående nämna att jag är din personliga assistent. Om personen i fråga ens ser åt mitt håll brukar jag sträcka fram handen och presentera mig – Anna. Jag är nämligen inte din personliga assistent, *jag är Anna som arbetar* som din personliga assistent! Det är faktiskt ett jobb – inte en livsstil. När vi träffar dina funktionshinderade kompisar är det här inget problem eftersom jag är osynlig för de flesta – vi osynliga assistenter brukar nicka förstulett mot varandra...

Jag menar nu inte att jag vill bli kompis och en i gänget – jag har egna kompisar – och jag går gärna och sätter mig i ett annat rum så att ni får umgås i fred – men be mig inte diska åt dem under tiden! Jag är ingen robot! Även om jag är anställd för att vara dina "armar och ben", så är jag människa också. När vi har stressat en hel dag och du vill slöa framför tv:n när vi kommer hem, då kan inte dina armar och ben

DEBATT

Öppet brev från Anna som arbetar som personlig assistent

börja dammsuga – så funkade inte livet för oss icke funktionshinderade i alla fall. Jag kan också behöva en andningspaus efter en stressig dag.

Jag har träffat assistenter som på kalas med sin arbetsledare blivit kom- menderad (av utomstående) att röja upp efter middagen – utan att arbetsledaren gjort invändningar! Jag har träffat assis- tener som i flera år, ur egen ficka beta- lat alla sina uteluncher med arbetsleda- ren – eftersom ingen talatom för dem att det finns omkostnadspengar till sånt! Jag har träffat assistenter som trott att det ingår i jobbet att i hemmets lugna vrå vara psykolog och allmän sopsta- tion för brukarens depressioner, vård- nadstvister och kärleksproblem – för att sedan, så fort andra människor är med bli behandlad som en piga eller robot! Det sista exemplet är egentligen anled- ningen till att jag skriver detta brev. Arbetsledare som har så kluven inställ- ning till sina assistenter skulle inte lyckas behålla en enda, om inte arbets- marknaden ser ut som den gör. Nu fin- ner vi oss tyvärr i det mesta av rädsla för att förlora jobbet – hela ens ekono- miska trygghet hänger på en enda män-

niskas välvilja. Personliga skäl räcker ju som grund till uppsägning! Får nya arbetsledare någon utbildning innan de anställer? Frågar ni då efter andra assi- stenters erfarenheter och önskemål?

Enligt min mening är det oerhört viktigt att redan före anställningen fun- dera över vilket förhållningssätt man vill ha till sin assistent, respektive ar- betsledare. Det kan fungera jättebra att behandla assistenten som "robot" istäl- let för bästa vän – men då får man lov att vara konsekvent – och dessutom tydlig med det redan vid anställningsin- tervjun. Om man istället eftersträvar vänskap och förtroliga samtal med sin assistent, respektive arbetsledare, får man förklara det. Vill man delegera ansvar för olika hemuppgifter till assi- stenten får man förklara det. Om man däremot vill ha en assistent som inte tar några initiativ, utan bara ska göra det den blir instruerad att göra, får man vara tydlig med det!

Som en avslutning kan man passa på att fråga sig om inte tystnadsplikten borde vara ömsesidig. *Jag* vill i alla fall inte få höra från andra assistenter, att min arbetsledare berättar vitt och brett om mina semesterplaner, familjeförhål- landen eller dåliga städvanor? Det är inte arbetsledarens sak att bedöma vad som är okej att föra vidare.

Förlåt att jag för en gångs skull bara tagit upp negativa erfarenheter och syn- punkter, men allt det positiva är ju så mycket lättare att prata om direkt med dig. Slå nu inte dövörat till, utan ta till dig mina förslag om hur vi ska göra arbetssituationen bättre för oss alla – viktigast av allt: Tänk igenom hur du vill ha det och var tydlig i dina önske- mål – då kanske jag också vågar vara det...

ANNA

Bakom debatten och skandalskrive- rierna om LASS/LSS-reformen, med fokuseringen på att kostnaderna skjutit i höjden kan man ana fördomar och att det i själva verket kan vara gamla spö- ken från 30-talet som går igen. Spöken med helt andra och skrämmande för- tecken.

Från högt uppsatt socialdemokra- tiskt tjänstemannahåll upprepas ideli- gen: "Vi måste kunna försvara det här för skattebetalarna", vilket i praktiken innebär att människor med funktions- hinder inte är skattebetalare(!) och att gruppen står långt ner på en dold nytto-

30-talsspöken

skala och att man därmed borde vara tacksamma för vad man får.

Det är uppenbart att det sticker i ögonen på många tjänstemän inom stat- lig och kommunal förvaltning, att de tidigare objekten för hjälp och omsorg numera ska betraktas som arbetsgivare och arbetsledare – ett diametralt om- vänt maktförhållande.

Historiskt kan man peka på fördo- mar som grasserat bland välrenomme- rade och tongivande socialdemokrater.

Fördomar som tex legat till grund för lagstiftning om tvångssterilisering i vårt land så sent som mitten av sjuttio- talet, ett faktum som aktualiserats i dagarna.

Följande citat ur Gunnar och Alva Myrdals debattbok från krisåret 1934, "Kris i befolkningsfrågan" får tala för sig själv:

"I närmaste planet ligger då givetvis den radikala utsovring av hög- gradigt livsodugliga individer som kan åstadkommas genom sterilisering."

REW

RÄTTELSE

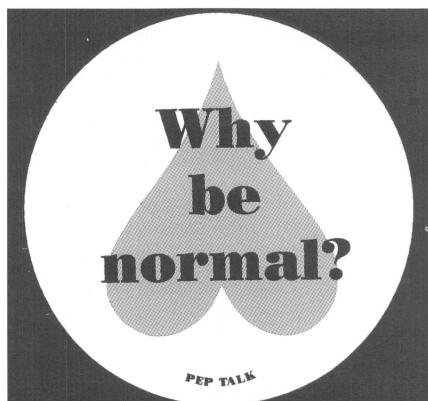
Vi beklagar

de fel som förekommit i de tre senaste numren av STILETTEN.

I nummer 2, 97 skulle Bengt Elmén's svar till Lars Mullback beledsagas av vidstående logotyp och ersättas av den text som sa att den skulle sitta där. Så skedde inte och vi glömde vidare att påpeka det i följande nummer.

Margaretha Hanikats artikel om färdtjänsten i Montevideo i nummer 3, 97 skulle illustreras av vidstående bild, inte den bild som Jenny Gustavsson Ewers gjorde till Monica Schleder-manns kåseri "Jag har blivit med färdtjänstbuss" i nummer 2, 97. Vidare vill Margaretha tillfoga att en peso motsvarar ca 0,75 SEK och att en dollar är ungefär 9,4 pesos.

Vad gäller Bengts logotype var det slarv i Göteborg och därefter slarv att glömma rättelse från mig på red.

En del av anledningarna till att de andra felen uppkommit har sitt ursprung i hur tidningen produceras. Text och layout görs av redaktionen i Varberg och sänds via Internet till Göteborg för bildmontering. I Göteborg fanns redan Margarethas foto på färdtjänstbuss sedan förra numret eftersom artikeln då fick stå över. Av misstag råkade det bli Jennys teckning igen när artikeln väl publicerades. Bildtexten var däremot korrekt.

Missödet med Gunilla Hårdbergs kåseri på sid 14-15 i nummer 3, 97 är dock

mer komplicerat och något av ett data-tekniskt mysterium. Allt var korrekt när textoriginalet sändes från Varberg. Det färdiga originalet i Göteborg läggs ut på Internet redan före tryckning och där är allt korrekt. Felet som har med textlänken mellan spalterna att göra måste ha skett vid utskriften. Att upptäcka detta fel på blåkopian är inte lätt. Vi beklagar och publicerar här kåseriet i sin helhet igen.

ROLAND EWERS

Jag var i city
härromdagen.
Tänk det är
alltid som att
spela på lotto

Antingen blir det en dag, när man känner att ingen bryr sig om min rullstol, eller så känner man sig som ett "rullande Ufo".

Det här var en solklar "Ufodag".

Jag borde insett redan på morgonen, att detta var en dag för inomhusaktiviteter. Men inte jag inte.

Det börjar så fint, kaffet är nybryggt, radion står på lite tyst i köket och på bordet ligger Dagens Nyheter och bara väntar på mig.

En macka till kaffet, fram med bröd, kniv, smör och pålägg. Brödet far i golvet, suck, plockar upp det, börjar om igen. Smöret far i golvet, nej nu jä...r. Lyckas efter många om och men få mig en smörgås, men humöret är inte längre lika lysande.

Klockan börjar närma sig avgång hemifrån. Färdtjänsten????? Det går 5 minuter, 10 minuter, 15 minuter, jag fattar luren och möts av ett "för närvarande är det många som ringer bla bla",

ingen buss kommer.

Ringer upp min väninna, vart är hon. Jo visst hon står nu utanför Åhléns i City och väntar på mig. Jag lovar att göra allt för att snabbt ta mig in. Hör hennes suck, "förbannade färdtjänst", hon har inget funktionshinder, men förstår faktiskt rätt bra ändå. Hon lovar att vänta, jag lovar att ringa igen så fort jag är på väg. Nu är klockan 9.30, skulle ha åkt 9.10.

Ringer än en gång till färdtjänst, "förmärvarande...", nej nu, nu ska jag vänta ut dem och det fick jag göra.

Det tar 23 minuter innan någon svarar. På min fråga om varför, "vi har utbildningsdag, så då tar det lite extra tid", men hon lovar att ta reda på vart just min buss tagit vägen. Klockan är nu 10.00, – jo du, de är lite försenade. Lite försenad, jag har nu väntat i 50 minuter.

Men jag hinner knappt mer än lägga på luren innan det plingar på dörren.

Chauffören står där leende, lite generat. – Du har visst fått vänta ett litet tag. Jag orkar inte ens kommentera. Tar fart och rullar iväg.. Vad händer då, jo det blir en samplanering, så trots mina protester och böner får jag fara runt och hämta upp fler personer, som inte ska åt samma håll som jag. Ekonomi???

Jag kommer fram till Åhléns 10.45, behöver jag förklara hur mitt humör nu är.

Det är skönt med väninnor som orkar höra, när jag nu spyr ur mig alla elakheter jag har på lager. Det får mig att må så mycket bättre. Vi satsar nu på att klara av våra ärenden med ett glatt humör. Mot posten.

När det blir min tur, vänder sig kassörskan till min väninna och frågar vad jag vill ha utträttat. Det välbekanta kokandet i magtrakten börjar genast göra sig påmint. Jag svarar henne att jag är fullt kapabel att tala själv.

Lämnar över mitt kuvert som ska in till postgirot, räkningsdags "suck", tänkte passa på att hämta ut pengar, men så det var helt plötsligt inte så enkelt. Nu börjar stora utfrågningen:

- Ska du verkligen ta ut pengar?
- Har du pengar på ditt konto?
- Är du säker på att detta är rätt?
- Är det inte så att du ska sätta in pengar?

Jag ser i ögonvrån, hur folk runt mig ler lite generat, men i mig kokar det mer och mer. Jag har nu fullt sjå att behålla lugnet. Då ringer min biltelefon. Räd-dad!

I andra ändan hör jag en glad son, som precis fått besked att han får anställningen. Men nog hör han att något är fel. Frågar naturligtvis vad, och jag kan inte låta bli.

– Jo du förstår, jag är på posten och vill hämta ut pengar, men jag är antingen inte myndig eller så är jag dumförklarad, för här ifrågasätts det om jag har pengar på mitt konto, om jag vet att jag gör rätt. Medan jag talar med honom stirrar jag stint in i ögonen på en nu högröd kassörska. En mycket vacker färg, nästan som vildvinet på vintern

I andra ändan, hör jag bara ett fnitterande. Han förstår såväl att kassörskan nu får sig en näsbränna. Det är så himla skönt att få bete sig lite illa.

Annars försöker jag alltid bevara mitt lugn och uppföra mig, för inget blir bättre av att jag blir arg.

Jag får mina pengar och vi går. Vi beslutar oss för att nu är det fikadags, ja

Illustration: Jenny Gustavsson Ewers

om inte annat för att få lite lugn och ro i själen.

Mot Åhléns med full rulle. Oboj vilken kö, mitt i lunchrusningen. Men vi är ju så tålmodiga, så vi beslutar oss att detta klarar vi av, utrustar oss med var sitt stort leende och ger oss in i hopen av hungriga arbetare och fritidsforskare.

Med brickan balanseras i knät, attackerar jag smörgåsmontern, f-n jag når inte upp. Ett rop på hjälp, igen. Nåja nya friska tag, mot juicen, oj oj hur ska jag nå dessa glas. Ett rop på hjälp, igen. Kaffet då, det ska jag väl ändå kunna ta själv. Jovisst den maskinen var helt i min höjd. Men ve och fasa. Där sitter jag med koppen rätt placerad under kranen och känner redan hur det drar ordentligt i kaffetarmen. Vad händer då?

Jo tro det eller ej, ett ben kommer fram och placerar sig emellan mina! Med stor förvåning tittar jag upp, och där står hon. En dam, troligen i 70-årsåldern, med håret färgat i blålila, en mycket vacker cape nonchalant slängd över axlarna och den lilla skinnväskan i ett fast grepp under armen.

– Ursäkta mig, vad är det du gör, undrar jag.

– Jag ska ta kaffe förstås, säger damen.

– Men ser du inte att det är precis det jag håller på med.

– Jag trodde inte att såna som du kunde sånt själva, och förresten dricker ni väl inte kaffe.

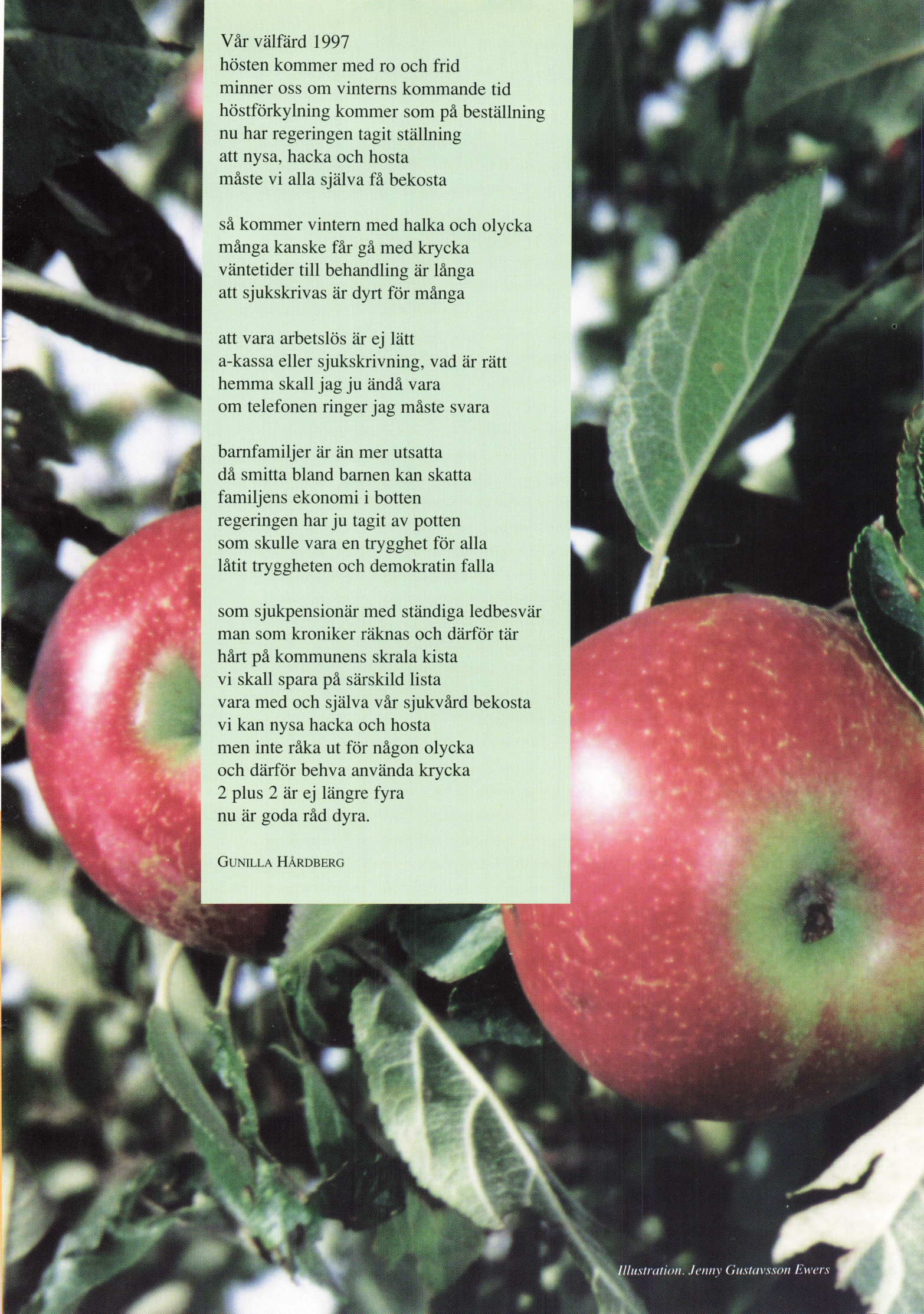
Jag tror jag ska svimma, och inte bara jag. I kön hörs nu elaka kommentarer, de är inte riktade till mig, så ni har helt rätt. Hon får höra både det ena och det andra. Trots det vägrar hon att flytta på sig. Ordväxlingen mellan henne och mig är nu över, den har övertagits av en kille på ca 20-25 år. Han står där synbart uppretad och försvarar mig.

Nästan som i sagorna, när den store, stolte, vackre riddaren kommer den lilla fattiga flickan till undsättning. Nåja, det hela slutar med att han sakta men säkert närmar sig, lyfter upp tanten och placerar henne utan ett ord längst bak i kön. Det blir jubel i restaurangen.

Jag tar mitt kaffe, betalar och känner mig mycket generad, allt detta för att jag sitter i rullstol.

Den här dagen var definitivt inte min dag. Jag borde nog aldrig gått upp i morse. Men, så mycket värre än så här kunde det väl ändå inte bli. Det blev det inte heller. Resten av dagen flöt på i ett behagligt tempo, vi handlade, åt gott och fnissade en massa. Sist men inte minst, färdtjänstbussen kom i tid för återresan.

GUNILLA HÅRDBERG

Vår välfärd 1997

hösten kommer med ro och frid
minner oss om vinterns kommande tid
höstförkylning kommer som på beställning
nu har regeringen tagit ställning
att nysa, hacka och hosta
måste vi alla själva få bekosta

så kommer vintern med halka och olycka
många kanske får gå med krycka
väntetider till behandling är långa
att sjukskrivas är dyrt för många

att vara arbetslös är ej lätt
a-kassa eller sjukskrivning, vad är rätt
hemma skall jag ju ändå vara
om telefonen ringer jag måste svara

barnfamiljer är än mer utsatta
då smitta bland barnen kan skatta
familjens ekonomi i botten
regeringen har ju tagit av potten
som skulle vara en trygghet för alla
låtit tryggheten och demokratin falla

som sjukpensionär med ständiga ledbesvär
man som kroniker räknas och därför tär
hårt på kommunens skrala kista
vi skall spara på särskild lista
vara med och själva vår sjukvård bekosta
vi kan nysa hacka och hosta
men inte råka ut för någon olycka
och därför behva använda krycka
2 plus 2 är ej längre fyra
nu är goda råd dyra.

GUNILLA HÅRDBERG

Riedel - Ratzka Dorothea
Peterséns väg 2
127 41 Skärholmen

B

"Paradigmskifte"

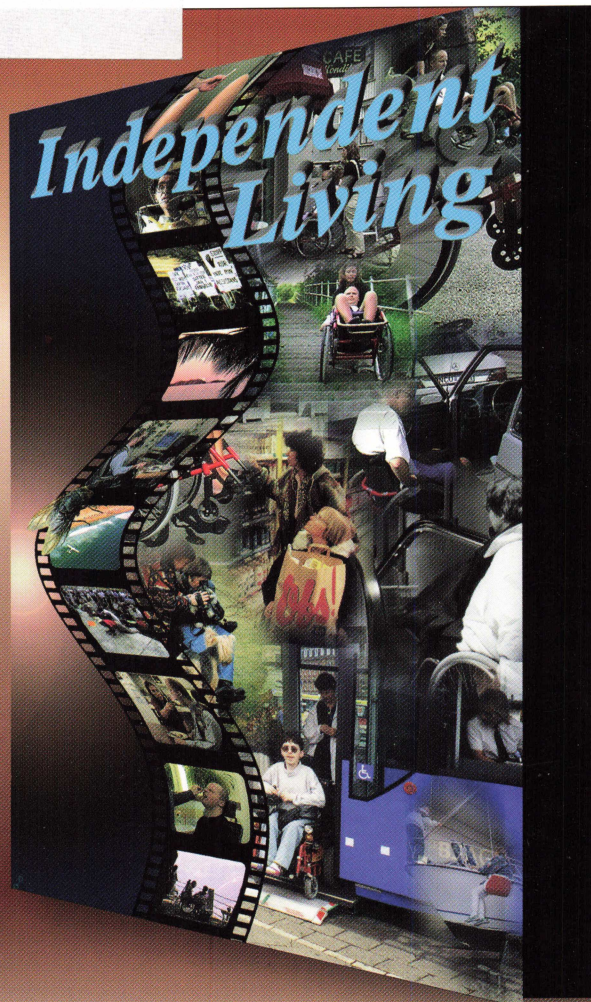
En kortfilm
som beskriver hur
personlig assistans
är en förutsättning för
privat- och arbetsliv

Filmen "Paradigmskifte" kan beställas på:
fax: 031-15 18 08
e-mail: annons@gil.org

Pris: 299:-

GIL

Göteborgskooperativet för Independent Living®

Skriv, tipsa,
debattera,
fotografera,
teckna, klipp,
kåsera, diktå
och berätta
I **STILETTEN**

Omslagsfoto sid 1 och 23: Jenny Gustavsson Ewers

Nästa
nummer av
STILETTEN
kommer i
December